

AİLENİN ÖNEMİ VE FONKSİYONLARI

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslâm Hukuku Anabilim Dalı

Islam'ın aileye çok önem verdiği ve İslami hükümlerin ancak mutlu bir aile içerisinde icra edilebileceği malumdur. Yüce kitabımızın bize insanlığın ilk baba ve annesi olarak Hz. Adem ve Hz. Havva örneğini sunması, insan denen varlığın ancak aile ile fitratına uygun bir hayat yaşayabileceğini ve mutluluk kazanabileceğini göstermektedir. Zira cennette Hz. Adem'in yaratılışından sonra ona eş olarak Hz. Havva'nın yaratılmış olması bunun apaçık bir delilidir. Zira insan medeni bir varlık olduğundan yalnız yaşayamaz. Yaşasa da istediği mutluluk ve huzuru elde edemez.

Ailenin Tanımı

Aile, insanların en yakınlarıyla birlikte oluşturdukları sıcak, samimi ve yakın birlikteliğin adıdır. En dar anlamıyla bu birliktelikte ana, baba ve çocuklar vardır. Çocuk olmasa da çekirdek bir aile ana ve babadan meydana gelir. Çocuklardan sonra halka genişleyeceği için geniş ailelere geçilir. Çekirdek ailedeki çekirdek kelimesini tohum, ilk nüve anlamına da alabiliriz. Bu durumda aile toplumun ilk hali ve atomu olur. Koca bir toplum çekirdek bir aile ile başlar.

Aileye Neden İhtiyaç Duyulur?

Bu noktada şu soruları sormak ve bunlara makul cevaplar bulmak gerekir. Aile ne işe yarar?

Aileyi ne olarak görüyoruz? Mesela, cinsel tatmin aracı mı? Barınma ihtiyacını karşılayacak en yakın ve hesaplı lokanta mı, otel mi? Fitrat gereği birlikte yaşayıp mutlu olmak için oluşturulmuş bir yuva mı? Allah'ın emir ve yasaklarına birlikte riayet edip iyi bir kul olmak için bir vesile mi? Gelecek erdemli nesilleri yetiştirmek için ideal bir kurum mu?

Burada en merkezi soru, eşlerin birbirini ne olarak gördüğü, evliliği ve aileyi nasıl algıladığı ve birbirlerinden ne bekledikleridir. Mesela, erkek evleneceği hanımı ne olarak görüyor, onu nasıl bir varlık olarak algılıyor ve ondan ne bekliyor? Allah'ın emaneti mi, hayatın zorluk ve mutluluklarını beraber paylaştığı bir hayat arkadaşı, dert ortağı, yoldaş mı, yoksa cinsel obje mi, köle mi, çamaşır makinası mı, aşçı mı, stres topu mu?

Bu sorular içerisinde insan ve özellikle kadın onuruna ve haklarına uymayan sorular silinmeli, uygun olanların cevapları bulunarak yola devam edilmeli ki, mutlu ve huzurlu bir aile yuvası kurulabilsin. Buna göre Hz. Peygamber'in de ifade ettiği üzere, kadın kocasına ailesinin ve Allah'ın bir emanetidir. Aile birliği içinde onunla hayatın zorluklarına beraber tahammül edilir, dertleşilir, istişare edilir, zorluklar aşılır, mutluluklar beraber paylaşılır. Aile hayatında elbette cinsellik başat bir rol oynar ancak aileyi sadece buna indirgemek

tam anlamıyla onu basitleştirmek anlamına gelir. Eşler ev işlerinde elbette birbirine yardımcı olmak zorunda olduğundan bir kölelikten bahsedilemez. Aksine karşılıklı anlayış ve yardımlaşma söz konusudur.

Bir şairin dediği gibi,

....

O benim kollarım, bacaklarım, başımdır.

Yavrum, annem, karım, kızkardeşim, hayat arkadaşımıdır.

Öte yandan kadın kocayı ne olarak görüyor? Geçimini sağlayan bir işçi ve hizmetkar mı, gücünden yararlandığı bir hamal mı, kendisini koruyan bir badigard mı, yoksa kendisini tamamlayan bir eş ve hayat arkadaşı mı?

Ailenin önemini ve hayatımızdaki gerçek yerini tespit etmek için evlenecek adayların şu soruların cevabını makul bir şekilde vermeleri gerekir: Aile cinsel tatmin aracı mı, geleneksel bir mecburiyet mi, yemeği ucuza mal ettiğimiz bir lokanta mı, anahtarı daima cebimizde olan bir otel mi, yoksa bu basit düşüncelerin ötesinde fitrat gereği birlikte yaşayıp mutlu olmak için türlü fedakarlıklarla, aşk ve muhabbetle oluşturduğumuz sıcak ve huzurlu bir yuva mı, Allah'a birlikte kul olmak için başımıza çektiğimiz kutsal bir şemsiye mi, göz aydınlığı nesiller yetiştirmek için bir vesile mi?

Bu soruları cevaplarken aileyi basit düşüncelerin ötesinde, fitrat gereği birlikte yaşayıp

mutlu olmak için karşılıklı fedakarlıklarda bulunulan, iyi niyetlerle karşılıklı sevgi ve muhabbetle temelleri atılan, sekinet, meveddet ve rahmet üçlüsünün tecelli etmesi arzulanan, Allah'a kul olmanın birlikte icra edildiği ve göz aydınlığı nesiller yetiştirme idealinin eşlik ettiği bir kutusal yuva olarak görmek gerekir.

Ailenin kuruluş amacı hayatı paylaşmaktır. Buna eşlerin birbirine ünsiyet etmesi denilir. Zira kadın erkek için yaratılmış bir meta, zevklerini tatmin aracı ve hizmetçi değildir. Bunlar kadın erkek beraberliğinin en basit görüntüleridir. Evlenmedeki esas maksat iki farklı insan cinsinin birbirini tamamlaması ve ünsiyet kurmalarıdır. Cinsellik bu birlikteliğin amacı değil, sadece sonuçlarından biridir. Kadını sadece bir cinsel obje olarak görmek onu basitleştirmektir ve bu ona yapılacak en büyük saygısızlıktır. Âyet bu durumu şöyle ifade etmiştir: *“Sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de yaratan Allah'tır...”*¹.

İnsan değişik ihtiyaçları olan bir varlıktır. Biyolojik ihtiyaçlar da bunlar arasındadır. Aile insanın bu ihtiyacını tabi, dengeli ve meşru yollardan tatminine yardımcı olur. Böylece aile, cinsel arzuların meşru olmayan yollarla karşılanmasını engelleyerek kişinin ahlaklı bir hayat sürdürmesine hizmet eder. Aynı zamanda aile sahibi olmak toplumdaki kadın-erkek ilişkilerine

de bir seviye, sınır ve sorumluluk getirir. Bu sebeple olmalıdır ki, Hz. Peygamber gençlere yönelik bir tavsiyesinde şu ifadeleri kullanmıştır: *“Ey gençler! Evliliğin sorumluluklarını yerine getirebilecek durumda olanlarınız evlensin. Çünkü evlilik gözü ve cinsel arzuları zinadan korur. Evlenmeye gücü yetmeyenler ise (zinadan korunmak için) oruç tutsun”*².

Şunu da göz önünde bulundurmak gerekir ki, İslam cinsellikte prensip olarak ibâha anlayışını değil de hürmeti esas almıştır. Yani bir kimse, bir insanı belirli şartlarda verilmiş izin çerçevesi dışında, cinsel bir obje gibi göremez ve ondan cinsel olarak yararlanma yoluna gidemez, kendisini de bu amaçla kullandıramaz³.

İnsan neslinin sağlıklı, planlı ve ahlaklı bir şekilde devam etmesi için aileye ihtiyaç vardır

İslam'ın beş temel esastan biri nesli korumaktır. Bunun en iyi yolu da sağlam esaslara göre kurulmuş olan ailedir. Bundan dolayıdır ki, hem Kur'an'da hem de sünnette evlilik ve aile kurmak teşvik edilmiştir. Bir âyetle şöyle buyurulmuştur:

*“Aranızdaki bekârları, kölelerinizi ve cariyelerinizden (evlenmeye) elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir”*⁴.

Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: *“Üç kimse vardır ki, Allah onlara yardım etmeyi üzerine vacip kılmıştır: Allah yolunda gayret eden, iffetini korumak için evlenen ve hürriyetini elde etmek için efendisiyle anlaşma yapan köle”*⁵.

Başka bir hadiste ise şöyle buyurmuştur: *“Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetime uymayan benden değildir. Evlenin, çünkü ben diğer ümmetler karşısında sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim”*⁶.

Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu da kaydedilmiştir: *“Yuva kurun (evlenin)! Şüphesiz o sizin için rızık elde etmeye daha elverişlidir”*.

Ancak Hz. Peygamber'in bu noktadaki tavsiyelerini, çocuk olsun da nasıl olursa olsun şeklinde mutlak olarak anlamak doğru olmaz. Hadiste de geçtiği üzere, neslin çok olmasında hedef başta Hz. Peygamber'in iftihar edebileceği kalitede olmasıdır. Nitekim Yüce Allah bize şöyle dua etmemizi öğretmektedir: *“Rabbimiz! Bize göz nuru olacak eşler ve çocuklar bahşet; bizi sana karşı sorumluluk bilinci taşıyan kimseler için örnek ve öncü yap!”*⁷.

Aile kurmak akrabalık bağıni genişletmektir

Aynı zamanda aile, toplumda akrabalık ve hısımlık bağlarının kurulmasını sağlar ve toplumun birbirine kenetlenmesine yardımcı olur. Bu da toplumda dayanışma, birlik ve barış içerisinde

yaşamının en önemli yollarından biridir. Tarih, birbiriyle düşman olan nice kabilelerin birbirinden kız alıp vermek suretiyle nasıl dostluklar kurduklarının sayısız örnekleriyle doludur.

Aile çocuklar için ilk eğitim kurumudur

Çocuk ailede aldığı eğitimi hiçbir okulda alamaz. Bu yönüyle aile okuldan daha etkilidir. Kur'an, aile reislerine yönelttiği bazı hitaplarında aile fertlerine özellikle de yetişme çağındaki çocuklara sahip çıkmalarını, rehberlik etmelerini ve eğitmelerini emretmektedir. *"Ey müminler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyunuz"*⁸ mealindeki âyet bunlardan biridir. İslam âlimleri bu âyetin hükmüne göre aile reisinin, eşinin ve çocuklarının eğitiminden sorumlu olduğunda görüş birliği etmişlerdir.

Hz. Peygamber de bir hadi-

sinde şöyle buyurmuştur: *"Her bireriniz âdeta birer çobansınız ve emrinizdekilerden sorumlusunuz. Devlet başkanı tebasından sorumlu bir çobandır, erkek ailesinden sorumlu bir çoban, kadın kocasının evinden sorumlu bir çoban, hizmetçi efendisinin evinden sorumlu bir çobandır ve herkes kendi sürüsünden sorumludur"*⁹.

Hz. Peygamber ailede alınan eğitimin önemini bir hadislerinde şöyle ifade etmiştir: *"Bir baba çocuğuna güzel ve yararlı eğitimden daha değerli bir miras bırakamaz"*¹⁰. Çocuğun eğitiminde ailenin önemli bir yer tutmasının en önemli sebebi, anne-babanın çocuğun en çok güvendiği kimseler olmasındandır. Çocuk anne-babasına hem kan hem de duygu bağıyla bağlıdır. Aile yuvasının sıcaklığı ve atmosferi çocuğun ruhî yapısında kalıcı izler bırakır. Bu durum sağlam ve olumlu aileler için olduğu gibi, bozuk aileler için de geçerlidir. Aile ortamından

Âyette evliliğin ve ailenin bir nimet olduğu şöyle ifade edilmiştir: "Allah, size kendi cinsinizden eşler yarattı, eşlerinizden de size çocuklar, torunlar verdi ve sizi temiz ve hoş şeylerle rızıklandırdı. Hal böyleyken, insanlar kalkıp yine de asılsız, boş şeylere inanıp, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük mü yapacaklar?"

Nahl, 16/72.

mahrum veya bozuk bir aileye sahip olan çocuklar toplumda genellikle uyum problemi yaşıyan ve kötü alışkanlıkları benimseyip suça bulaşan kimseler olurlar. Akıl almaz cinayetleri işleyen kimselerin genellikle aile şefkatinden, terbiyesinden ve sıcaklığından mahrum olduğu araştırmalarla da ispat edilmiştir.

Aile en güzel huzur ve mutluluk ortamıdır

İnsan ruhunu geliştiren ve insanı mutlu kılan hususların başında huzur gelir. Huzur olmadığı sürece dünya insanın olsa fazla bir kıymeti olmaz. Ancak huzur olduktan sonra insan soğan ekmekle bile hayatını devam ettirebilir. Bu gün en varlıklı insanlar mı daha huzurludur yoksa en yoksul olanlar mı? diye bir soru sorulsa herhalde varlıkların huzurunu kaçırın şeylerin daha fazla olduğu söylenebilir. Onun için şayet başarılabirirse, aile yuvası insan için en iyi huzur kaynağıdır. Kur'ân ailenin bu fonksiyonuna şu âyetle işaret etmektedir: “Allah’ın varlığının delillerinden biri de, kendileriyle kaynaşmanız (hayatı paylaşmanız) ve huzur bulmanız (ünsiyet kurmanız) için, size içinizden ve cinsinizden eşler yaratmasıdır. Şüphesiz düşünen topluluk için bunda apaçık deliller vardır”¹¹.

Bir başka âyette evliliğin ve

ailenin bir nimet olduğu şöyle ifade edilmiştir: “Allah, size kendi cinsinizden eşler yarattı, eşlerinizden de size çocuklar, torunlar verdi ve sizi temiz ve hoş şeylerle rızıklandırdı. Hal böyleyken, insanlar kalkıp yine de asılsız, boş şeylere inanıp, Allah’ın nimetlerine karşı nankörlük mü yapacaklar?”¹².

Evlilik insan şeref ve haysiyetini korumayı sağlayan en önemli medeni ilişkilerdendir

Evlilik, Yüce Allah’ın hayvanlar ve bitkiler alemleri dahil kâinata koyduğu şerefli, asıl ve ulvî gayeleri olan bir kanundur. Bu kanun Kur’ân’da şöyle ifade edilmektedir:

“Her şeyi çift yarattık ki, (Allah’ın tek olduğunu) anlayabilesiniz”¹³.

“Ey insanlar! Sizleri bir tek candan (ruhtan) yaratan, ondan da eşini (Havva’yı) yaratan, ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbiniz’e karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun. Kendisi adına birbirinizden (haklarınızı) talep ettiğiniz Allah’a karşı sorumluluk bilinci duyun ve bu akrabalık bağlarını gözetin. Şüphesiz Allah, üzerinizde daimi bir gözetleyicidir”¹⁴.

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki, birbirinizi tanıyabilesiniz. Şüphesiz Allah katında en üstün ola-

nınız, O’na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır”¹⁵.

Yüce Allah kâinata çiftleşme kanununu koymuş fakat diğer canlılardan farklı olarak insan için bunu evlenme ve aile kurumuyla kayıt altına almıştır. Bu kayıt altına alma, asla insanın özgürlüğünü kısıtlama anlamında değildir. Aksine insanın şahsiyetini, haysiyetini, namus ve iffetini korumaya yöneliktir. Dolayısıyla evlilik ve aile sahibi olma, insanı şuursuz, doyumsuz ve sınırsız bir şekilde içgüdülerinin peşinde koşarak cinsel ihtiyaçlarını tatmin etmekten korur. Zira insan cinsel arzularının peşinde koşmak gibi adice zevkler için değil, Allah’ın halifesi olarak yüce gayelere hizmet için yaratılmış eşref-i mahlukat olan bir varlıktır. İnsan eşref-i mahlukat olma konumunu yakalayıp ona uygun hareket ettiği zaman melekler bile ona gıpta eder. Halbuki, adi işlerin ve hevasının peşinde koşmayı kendine yakıştırdığı zaman şeytan bile ondan öğrenir. Bu sebeple, ailelerin muvafakatı, tarafların rızası ile yapılan ve düğün yapılarak ilan edilen nikâh insan şerefine, ailelerin saygınlığına ve toplumların menfaatine hizmet eden mübarek ve medeni bir işlemdir. Nikâhın bulunduğu yerde insanî ilişkiler vardır. Çünkü

Dipnotlar

nikâh taraflara dinin ve hukukun da kabul ettiği hak ve vazifeler yükler. Gayr-i meşru ilişkilerin ise kanunu yoktur. O, tarafların özellikle de kadının sömürülmesi esasına dayanır. Kadın istifa edilecek durumda olmayınca ilişki de orada sona erer. Halbuki nikâh bağıyla evlenen Müslüman erkek ve kadın ömür boyu birbirine bağlı kalır ve birbirinin hatırlısı olurlar. Yatalak bir kadın kapı dışarı edilmediği gibi, hasta bir koca onun en gönüllü bakıcısı olur. Benzer durumda kocası yatalak duruma düştüğünde de hanımı onu terk eden değil, Allah için hizmetinde bulunan taraf olur.

İslam'ın sunduğu ideal ailenin oluşması, gelişmesi ve devam etmesi için şu hususlara dikkat etmek gerekir: Her yönüyle mükemmel bir insan yoktur, her insanın mutlaka eksik bir tarafı vardır. Dolayısıyla evlenen çiftler birbirini iyi tanıyarak her biri diğerinin eksik yönünü tamamlama gayreti içerisinde olmalıdır. Esasen evlilik Kur'an'ın veciz ifadesiyle eşlerin birbirini tamamlayacağı önemli bir kumdur.

1. Evlenmeden önce anne ve baba görüşü ihmal edilmemelidir. Belli bir yaşa gelmiş olan erkek ve kızın kendi kararlarını kendilerinin vermesi esas olmakla birlikte, evlilik aile denilen bir yapı oluşturup üçüncü

kişileri de içine aldığından dolayı özellikle anne ve babanın görüşü önem arz etmektedir.

2. Mümkün olduğu kadar evliliği geciktirmemek esastır.

3. Evlilikte sadece haklar değil hak ve vazife anlayışı ve dengesi hakim olmalıdır.

4. Aile sırlarının başkalarıyla paylaşılmamasına özen gösterilmelidir.

5. Mutlu ailenin formülü, karşılıklı sevgi, saygı, sabır ve sadakatten geçmektedir.

- 1 Ârâf, 7/189; Rûm, 30/21.
- 2 Buhârî, Savm, 10.
- 3 Kâsânî, Bedâ'î, XI, 272.
- 4 Nûr, 24/32.
- 5 Nesâî, 6/16; İbn Mâce, 2518?
- 6 İbn Mâce, Nikâh, 1.
- 7 Furkân, 25/74.
- 8 Tahrîm, 66/6.
- 9 Buhârî, Cuma, 11; Nikâh, 81, 90; Müslim, İmâret, 20; Ebû Davud, İmâret, 1.
- 10 Tirmizî, Birr, 33.
- 11 Rûm, 30/21.
- 12 Nahl, 16/72.
- 13 Zâriyât, 51/49.
- 14 Nisâ, 4/1.
- 15 Hucurât, 49/13.